УДК 372.881.1
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-198-149-152

ОГРЕНІЧ Марія Анатоліївна –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Одеської національної академії харчових технологій
ORCID:https://orcid.org/0000-0001-7276-1747
e-mail: mariaogrenich08@gmail.com

ЗМІСТ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В АСПІРАНТУРІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови в аспірантурі визнається сьогоднішнім пріоритетним напрямком в оновленні освіти України. Іншомовне спілкування стає істотним компонентом академічної діяльності науковців та включає такі складові: вивчення англійської мови як способу оволодіння спеціальністю та як засобу професійного спілкування. Вона стає знаряддям самоосвіти молодого науковця, що значно збільшує його професійні шанси знайти себе в міжнародному академічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою викладання іноземної мови в аспірантурі займалися українські та зарубіжні вчені. Так, методику викладання вивчали І.Котова, Є.Пасов, М.Поташник, Є.Шиянов; сучасними дослідженнями з інформаційних технологій професійно-орієнтованого навчання займалися І.Батунова, А.Барибіна, М.Хлибова, J. Bell, D. Bonamy, L.Curnik, R. Gower, S. Philpot, R. Prodromou; методичні аспекти підготовки аспірантів висвітлювали О.Астахова, Л.Банкул, О.Бухнієва, О. Васяновича, І. Жовта, О. Литвинюк, Л.Пшенична, G.Dudney, N.Hockly, M.Mascon; викладання іноземної мови в аспірантурі немовного ВНЗ було колом наукових інтересів А.Акімової, М.Брандес, С.Гриніва, Л.Кузнєцової, В.Радаєва, І.Третьякової.

Але сучасна методична література не пропонує достатнього детального аналізу змісту навчання англійської мови у процесі підготовки наукових кадрів технічного вишу, що й зумовило написання нашої статті.

Мета статті – дослідити зміст навчання та завдання дисциплін з англійської мови в аспірантурі вищого технічного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою вивчення іноземної мови в аспірантурі Одеської національної академії харчових технологій усіх напрямків підготовки є формування іншомовної комунікативної компетенції в області своєї спеціальності, тобто, досягнення рівня практичного володіння мовою, що дозволяє використовувати її в професійній науковій діяльності.

Опанування англійською мовою в рамках даного курсу передбачає наявність умінь у різних видах мовленнєвого спілкування, які дають можливість аспіранту вільно читати оригінальну літературу іноземною мовою у відповідній галузі знань, розуміти, здійснювати пошук і обробку отриманої інформації, працювати з науковою літературою різних функціональних стилів і жанрів; використовувати дані з іноземних джерел у вигляді перекладу або резюме; писати розгорнуті статті та тези, які стосуються професійної діяльності; робити повідомлення й доповіді іноземною мовою на теми, пов'язані з дослідницькою роботою; вести наукову бесіду за фахом; розуміти на слух розгорнуті висловлювання діалогічного і монологічного характеру (пояснення, аргументи, висновки тощо) [2].

Основними завданнями дисциплін, що вивчаються, можна назвати наступні: формування та вдосконалення професійно значущих умінь іншомовного спілкування у всіх видах мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письмо), формування та вдосконалення професійно орієнтованої перекладацької компетенції; розширення словникового складу, необхідного для здійснення аспірантами наукової та професійної діяльності відповідно до їх спеціалізації та напрямків науки; розвиток умінь самостійної роботи з підвищення рівня володіння іноземною мовою; розвиток умінь роботи зі світовими англомовними інформаційними ресурсами за профілем спеціальності з метою підготовки письмових (рефератів, анотацій, тез, статей, мотиваційного листа) і усних доповідей наукового характеру; оволодіння нормами англомовного мовленнєвого усного та письмового етикету у професійній і науковій сферах [2], [4].

Дисципліни *«Іноземне академічне письмо»* та *«Особливості перекладу наукових текстів», що викладаються в ОНАХТ,* відносяться до циклу базових у післядипломному навчанні. Їх вивчення на післявузівськомуу етапі переходить на новий рівень освоєння іноземної мови, який розглядається як засіб інтеграції освіти і науки в різні регіони світу: полегшує доступ до наукової інформації, використання ресурсів Інтернету, допомагає налагодженню міжнародних наукових контактів і розширює можливості підвищення професійного рівня молодого вченого. Курс іноземної мови тісно пов'язаний з іншими дисциплінами професійної аспірантської підготовки та з їхньою науково-дослідною роботою.

Після закінчення аспіранти мають знати особливості та граматичні структури англійської мови, характерні для наукового стилю; основну загальнонаукову і спеціальну термінологію; основи

© Огреніч М.А., 2021

теорії перекладу та перекладацькі трансформації, контекстуальні заміни, багатозначність слів тощо; міжкультурні особливості ведення наукової діяльності в своїй професійній галузі; правила комунікативної поведінки в ситуаціях міжкультурного наукового спілкування; вимоги до оформлення наукових праць, прийняті в міжнародній практиці. Також молоді науковці повинні вміти читати оригінальну літературу англійською мовою зі своєї спеціальності; виділяти основні думки і факти, знаходити логічні зв'язки, виключати надлишкову інформацію при читанні іншомовного тексту й оформляти здобуту з іноземних джерел інформацію у вигляді перекладу, реферату, анотації та ін; здійснювати усну комунікацію наукової спрямованості (доповідь, повідомлення, презентація, конференція, дебати, круглий стіл) в монологічній і діалогічній формах; отримувати інформацію з аудіотекстів в ситуаціях міжкультурного професійного наукового спілкування (доповідь, лекція, інтерв'ю, дебати, і ін.); використовувати етикетні норми науково-професійного спілкування; чітко і ясно викладати свою точку зору з наукової проблеми; розуміти й оцінювати протилежну точку зору, прагнути до співпраці, досягнення згоди, вироблення спільної позиції в умовах відмінності поглядів і переконань.

Після закінчення опанування вищезазначеними дисциплінами майбутні вчені володіють навичками обробки великого обсягу іншомовної інформації з метою підготовки перекладу, анотації, реферату; оформлення заявок на участь у міжнародних конференціях; написання доповідей англійською мовою з візуальною підтримкою для виступів на конференціях та семінарах; роботи зі світовими інформаційними ресурсами (пошуковими сайтами, сторінками зарубіжних вузів і професійних спільнот, електронними енциклопедіями тощо).

Программа вивчення іноземної мови в аспірантурі передбачає, що до кінця навчання молодий вчений повинен володіти всіма видами мовленнєвої діяльності, а саме, читанням, письмом, говорінням та аудіюванням [1]. Зупинимось на них детальніше.

Стосовно володіння навичками говоріння, майбутній науковець має вміти виступати з підготовленим усним повідомленням за профілем своєї наукової спеціальності або теми наукового дослідження, аргументовано викладаючи свою позицію і використовуючи допоміжні засоби (графіки, таблиці, діаграми, презентації в програмі Power Point і т.д.); складати резюме, повідомлення, доповідь англійською мовою; вести діалог у ситуаціях наукового, професійного та побутового спілкування в межах вивченого мовного матеріалу і, відповідно до обраної спеціальності, брати участь у дискусіях, наукових бесідах, висловлюючи певні комунікативні наміри. Аспірант також розвиває навички розуміти на слух оригінальні монологічні та діалогічні висловлювання та тексти за фахом, спираючись на вивчений мовний матеріал, фонові країнознавчі та професійні знання, мовну та контекстуальну здогадку. Навчання говорінню базується на засвоєнні великої кількості професійних мовних одиниць, термінів та на виробленні здатності студентів активно використовувати мовний склад, що можливе лише при створенні мотивації та знятті психологічних бар'єрів спілкування.

Аспірант також повинен володіти видами читання оригінальної фахової літератури та вдосконалювати усі навички академічного письма в межах вивченого мовного матеріалу; вміти скласти план (конспект) прочитаного, викласти його зміст у формі резюме; написати повідомлення або доповідь за темою проведеного дослідження; скласти анотацію, реферат, тези; вести ділову кореспонденцію; співвідносити мовні засоби з нормами письмової поведінки, яких дотримуються носії англійської мови.

Щодо аудіювання, то аспірант повинен вміти розуміти на слух оригінальну монологічну і діалогічну мову за фахом, також спираючись на вивчений мовний матеріал, фонові країнознавчі та професійні знання, навички мовної та контекстуальної здогадки.

Крім того, успішність аудіювання буде залежати від ступеня сформованості в аспірантів компенсуючих (адаптивних) умінь, що дозволяють слухачеві успішно сприймати, осмислювати і розуміти іншомовне повідомлення на слух при недостатньому мовному, мовленнєвому, практичному або життєвому досвіді [3, с.48-49]. До них відносяться: вміння використовувати мовну і контекстуальну здогадку щодо значення незнайомих мовних засобів; спиратися на план, ключові слова, паралінгвістичну та екстралінгвістичну інформацію (жести, міміку, наочність і т.д.), що передує звучанню текста; використовувати підказуючу функцію малюнків, схем та графіків; конкретизувати деталі за допомогою повторних уточнюючих запитань.

За структурою та змістом курс англійської мови в аспірантурі базується на оригінальних англійських і американських джерелах (журнальні наукові публікації, реклама нових наукових розробок, Інтернет та ін.) за профілем професійної орієнтації здобувача. На основі вищевказаних джерел удосконалюються необхідні мовні навички та вміння володіти різними видами мовленнєвої діяльності та перекладом. За допомогою тих же навчальних матеріалів поліпшуються, розширюються і поглиблюються необхідні фонетичні, лексичні та граматичні знання. Удосконалення володіння граматичним матеріалом (морфологією, синтаксисом, словотвором, сполучуваністю слів), а також активне засвоєння найбільш уживаної науково-професійної лексики і фразеології англійської мови відбувається в процесі письмового та усного перекладу з англійської мови українською.

Розглянемо перелік тем, що вивчаються в аспірантурі ОНАХТ з метою розвитку вищезазначених навичок: «*Young Scientists' Business*

Cards», «Scientific Career Opportunities», «Modern Science and Technology Achievements», «Scientists' Freedom and Responsibility», «Scientific Methods», «Articles Submission», «Experimental Results Presentation», «Data Interpretation», «Reading Formulae», «Tables, Graphs, and Charts Comparison», «Scientific Literature Reading Skills», «Discussions Techniques», «Scientific Conferences and Workshops. Their Types and Forms of Participation», «Fundamentals of Scientific and Technical Translation», «General and Special Sources of Information».

В області перекладу, а особливо після вивчення дисципліни «Особливості перекладу наукових текстів», аспірант повинен вміти здійснювати письмовий переклад наукового та спеціального тексту з іноземної мови українською, оформляти вилучену з іноземних джерел інформацію у вигляді повного і реферативного перекладу та резюме, а також користуватися словниками, довідниками й іншими джерелами додаткової інформації, ідентифікуючи та розрізняючи види наукових текстів; вільно читати, перекладати та анотувати англомовні наукові тексти (есе, презентації, авторські й критичні анотації, анотовану бібліографію, резюме, офіційні листи тощо) за його спеціальністю; створювати іноземною мовою зразки різноманітних видів професійних наукових текстів; вести письмове наукове спілкування за темою дисертаційного дослідження з англомовними колегами з інших країн.

Серед тем, що розглядаються при проходженні зазначеного курсу, можна виділити наступні: *"Translation as a Type of Linguistic Activity", "Technical Translation Features", "The Structure of English Sentences", "Types of Translation Transformation", "Grammar and Lexical Linguistic Differences"* та ін.

Головною метою дисципліни «Іноземне академічне письмо» є розвиток академічних та професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій молодих вчених, що буде сприяти проведенню ними наукових досліджень, необхідних для написання дисертації, і поданню їх результатів англійською мовою в письмовій формі. В результаті оволодіння цим курсом вони повинні знати основну лексику та термінологію, що використовується у науковому англомовному середовищі; диференціацію жанрів і типів академічної та професійної літератури (книга, монографія, підручник, стаття з наукового журналу, опис, патент, довідник, каталог тощо); граматичні та лінгвістичні правила реферування та анотування наукових статей англійською мовою; особливості використання допоміжної пошукової літератури та Інтернет-джерел (спеціальних словників, довідників, web-сайтів тощо). Майбутні науковці також мають вміти ідентифікувати та розрізняти види академічних текстів; вільно читати, перекладати та анотувати англомовні наукові тексти за їхньою спеціальністю; створювати іноземною мовою зразки різноманітних видів фахових текстів (есе, презентації, авторські й критичні анотації, анотовану бібліографію, резюме, офіційні листи та ін); вести ділову письмову наукову кореспонденцію з англомовними колегами з інших країн та письмове наукове спілкування за темою дисертаційного дослідження (анотації, тези доповідей, наукові статті тощо).

Серед основних тем, що вивчаються, можна виділити наступні: «*English Linguistic Features», «General Scientific and Special Terms», «Abstracts Writing», «Text Construction Strategies»* та інші.

При відборі конкретного мовного матеріалу на заняття з англійської мови в аспірантурі необхідно керуватися наступними функціональними категоріями, а саме: засоби оформлення виступу, доповіді або тексту та передачі інтелектуальних відносин (вираження згоди / незгоди, здатності / нездатності зробити що-небудь, з'ясування можливості / неможливості зробити, впевненості / невпевненості мовця в фактах, що повідомляються); структурування дискурсу (введення в тему, розвиток ідеї, зміна, підведення підсумків повідомлення, ініціювання та завершення розмови, вітання, вираз подяки, розчарування і т.д.); володіння основними формулами етикету при веденні діалогу, наукової дискусії, при побудові повідомлення тощо [3].

До кінця навчання, передбаченого даною програмою, лексичний запас аспіранта повинен скласти не менше 5500 лексичних одиниць з урахуванням вузівського мінімуму і потенційного словника, включаючи приблизно 500 термінів за профілюючою спеціальністю.

Важливою запорукою успішного оволодіння матеріалом є самостійна робота здобувача наукового ступеня. Вона має вирішувати такі завдання: розвиток навичок самоорганізації і самодисципліни; вдосконалення навичок і умінь англомовного науково-професійного спілкування, набутих в аудиторії під керівництвом викладача; засвоєння нових знань, формування навичок і розвиток умінь, які забезпечують можливість здійснення науково-професійного спілкування англійською мовою; розвиток умінь дослідницької діяльності з використанням англійської мови.

Така діяльність передбачає побудову навчального процесу, при якому певна частина роботи, що виконується аспірантами самостійно, передує спільному вивченню навчального матеріалу в аудиторії з викладачем. Її мета – викликати у студентів інтерес до проблеми, яку належить з'ясувати; опанувати інформацією, яка дозволить усвідомлено поставитися до навчального матеріалу, що викладається; включитися в обговорення нового матеріалу з конкретними доповненнями або питаннями; критично підійти до нього, оцінюючи з позиції свого наукового та лінгвістичного досвіду.

Теми завдань для самостійної роботи, спрямовані на закріплення змісту аудиторних занять і на ознайомлення зі змістом наступних, збігаються з темами відповідних аудиторних занять. Тематика письмових робіт співвідноситься з розділами і темами дисципліни.

Контроль знань, що є необхідною частиною навчання, спрямований на систематичну перевірку якості засвоєння лексико-граматичного матеріалу, а також на стимулювання постійної індивідуальної роботи. При його організації та проведенні велика увага приділяється формуванню у аспірантів самоосвітньої компетенції як здатності здійснювати контроль і оцінку власної діяльності в рамках аудиторних занять, а також підтримувати і підвищувати рівень володіння іноземною мовою в процесі самовдосконалення.

Контроль успішності здійснюється на занятті у вигляді перевірки домашнього завдання, письмових робіт, виконання граматичних і лексичних завдань, підготовки монологічних і діалогічних висловлювань, написання анотацій, рефератів статей тощо.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що зміст навчання англійської мови в апсірантурі полягає в розвитку комунікативної компетенції з метою володіння професійною іноземною мовою на рівні, достатньому для ведення академічної комунікації в міжнародному науковому середовищі. У подальшому планується дослідити методику самостійного опанування здобувачем навичками спеціалізованої англійської мови під час післядипломного навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бабин І.І., Болюбаш Я.Я., Гармаш А.А. й ін. Національний освітній глосарій : вища освіта ; за ред. Табачника Д.В. і Кременя В.Г.. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.

2. Давидов П. Г. Безперервна освіта – вимоги часу чи нова філософія освітньої діяльності. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган Барановського*: Науковий журнал. Серія: Гуманітарні науки. 2010. No 2. С. 170-175.

3. Степко М.Ф., Клименко Б.В., Товажнянський Л.Л. Болонський процес і навчання впродовж життя: монографія. Х. : НТУ, 2004. 112 с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) ; за заг. ред. О.В. Овчарук. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

REFERENCES

1. Babyn, I.I., Boliubash, Ya.Ya., Harmash, A.A. ets. (2011). *Natsionalnyi osvitnii hlosarii : vyshcha osvita*. [National Education Glossary: Higher Education]. Kyiv.

2. Davydov, P.H. (2010). *Bezperervna osvita – vymohy chasu chy nova filosofiya osvitn'oyi diyal'nosti* [Continuous education – the requirements of time or a new philosophy of educational activity]. Donetsk.

3. Stepko, M.F. (2004). *Bolonskyi protses i navchannia vprodovzh zhyttia* [Bologna process and learning during life]. Kharkiv.

4. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy (Biblioteka z osvitnoi polityky)* (2004). [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives (Library on educational policy)]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОГРЕНІЧ Марія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Одеської національної академії харчових технологій.

Наукові інтереси: теорія та методика навчання ділової англійської мови в вищих навчальних закладах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OHRENICH Mariia Anatoliyivna – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Chair of Foreign Languages, Odessa National Academy of Food Technologies.

Circle of research interests: theory and methodology of business English teaching at higher educational institutions.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2021 р.

УДК 378.147.011.3-051:331.102
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-198-152-156

ПЕРЕГУДОВА Валентина Іванівна –
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри професійної освіти,
трудового навчання та технологій
Бердянського державного педагогічного університету
ORCID:https://orcid.org/0000-0002-7965-9494
e-mail: peregonta@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ МЕТОДІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Перманентні зміни в соціальному, економічному, культурному житті суспільства суттєво впливають на систему підготовки кадрів. У світлі сучасних вимог до майбутнього вчителя, які формуються під впливом ситуації на ринку праці і таких процесів, як прискорення темпів розвитку суспільства і тотальної діджиталізації середовища, потребує вдосконалення методів, прийомів і форм роботи. Система освіти повинна формувати такі нові якості випускника як ініціативність, інноваційність, мобільність, гнучкість, динамізм і конструктивність [5]. Серед інструментів здатних до реалізації окресленого завдання є метод проблемного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливий внесок у розробку теорії проблемного навчання внесли М. Махмутов, О. Матюшкін, Т. Кудрявцев, І. Лернер та ін. Психологічне підґрунтя

© Перегудова В.І., 2021